

- "Central bank digital currencies". Committee on Payments and Market Infrastructures. *Bank for International Settlements*. 2018. <https://www.bis.org/cpmi/publ/d174.pdf>
- "Cryptocurrencies and tokens. ECB FXCG Update". *Euro-pean Central Bank*. 2018. https://www.ecb.europa.eu/paym/groups/pdf/fxcg/2018/20180906/Item_2a_-_Cryptocurrencies_and_tokens.pdf
- Griffoli, T. M. et al. "Casting Light on Central Bank Digital Currencies". *IMF Staff Discussion Note*. 2019. <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2018/11/13/Casting-Light-on-Central-Bank-Digital-Currencies-46233>
- Kosse, A., and Mattei, I. "Results of the 2021 BIS survey on central bank digital currencies". *BIS Papers*. May 2022. No. 125. <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap125.pdf>
- "Payments Statistics – Indicators regarding cards, number of terminals and transactions with payment instructions". *Banca Nationala a Romaniei*. 2023. <https://www.bnr.ro/Payments-Statistics-25316.aspx#>
- "Polish Payment System Oversight Report for 2017". *Narodowy Bank Polski*. 2018. <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/01/Polish-Payment-System-Oversight-Report-for-2017.pdf>
- "Polish Payment System Oversight Report for 2018". *Narodowy Bank Polski*. 2019. <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/01/Polish-Payment-System-Oversight-Report-for-2018.pdf>
- "Polish Payment System Oversight Report for 2019". *Narodowy Bank Polski*. 2020. <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/01/Polish-Payment-System-Oversight-Report-for-2019.pdf>
- "Polish Payment System Oversight Report for 2020". *Narodowy Bank Polski*. 2021. <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/01/Polish-Payment-System-Oversight-Report-for-2020.pdf>
- "Polish Payment System Oversight Report for 2021". *Narodowy Bank Polski*. 2022. <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/03/Polish-Payment-System-Oversight-Report-for-2021.pdf>
- "World Development Indicators". *World Bank*. 2023. <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/>
- "Zvit z oversaita infrastruktur finansovoho rynku za 2019 rik" [Financial Market Infrastructure Oversight Report for 2019]. *Natsionalnyi bank Ukrainy*. 2020. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2019.pdf?v=4
- "Zvit z oversaita infrastruktury finansovoho rynku za 2020 rik" [Financial Market Infrastructure Oversight Report for 2020]. *Natsionalnyi bank Ukrainy*. 2021. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2020.pdf?v=4
- "Zvit z oversaita platizhnykh system za 2018 rik" [Payment Systems Oversight Report for 2018]. *Natsionalnyi bank Ukrainy*. 2019. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2018.pdf?v=4
- "Zvit z oversaitu infrastruktury finansovoho rynku za 2022 rik" [Financial Market Infrastructure Oversight Report for 2022]. *Natsionalnyi bank Ukrainy*. 2023. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2022.pdf?v=4

УДК 336.7

JEL: C51; E5; G19; G21

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-11-257-265>

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ПРИБУТКУ БАНКУ

©2023 КУБАХ Т. Г., ДЕХТЯР Н. А., ШЕНКАРЕНКО В. О.

УДК 336.7

JEL: C51; E5; G19; G21

Кубах Т. Г., Дехтяр Н. А., Шенкаренко В. О. Управління формуванням прибутку банку

В умовах воєнного стану та дефіциту державного бюджету питання прибутковості системно важливих банків відіграє провідну роль у підтримці вітчизняної економіки загалом. Зміна економічних умов і зростаюча конкуренція на ринку фінансових послуг накладають на банки певні вимоги та вимагають від них постійного аналізу зовнішнього середовища та підвищення ефективності своєї роботи. Оскільки банки орієнтовані на отримання прибутку, що є головною метою їх діяльності, то управління формуванням прибутку є однією із ключових функцій банків. Таким чином, зважаючи на мінливість зовнішнього середовища, питання управління формуванням прибутку банків є актуальним і потребує дослідження на рівні як окремих банків, так і банківської системи загалом. Метою статті є визначення теоретичних аспектів прибутку банку та практичне дослідження формування прибутку системно значущого учасника ринку АТ КБ «Приватбанк». Завдання статті полягають у визначенні поняття «прибуток» та його складових; аналітичному дослідженні фінансових результатів банківської системи та АТ КБ «Приватбанк»; проведенні кореляційно-регресійного аналізу прибутку та визначенні основних напрямків щодо його формування. У статті застосовані такі методи та прийоми дослідження, як абстрагування, конкретизація, створення теорії, а також методи аналізу, оцінки та моделювання. Визначено актуальність даної тематики; розглянуто теоретичні визначення поняття «прибуток банку», його бібліографічну складову, надано власне визначення досліджуваного поняття; проведено аналіз фінансових результатів і показників прибутковості банківської системи; проаналізовано показники прибутку АТ КБ «Приватбанк»; здійснено кореляційно-регресійний аналіз із використанням методу найменших квадратів; зроблено висновки щодо проведеного аналізу формування прибутку банку. Подальші дослідження допоможуть конкретизувати вплив факторів на формування прибутку та визначити шляхи його максимізації в умовах кризових явищ.

Ключові слова: прибуток банку, прибутковість, фінансовий результат, банківська система.

Рис.: 5. **Табл.:** 8. **Формул.:** 6. **Бібл.:** 8.

Кубах Тетяна Григорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет (вул. Миколи Сумцова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: t.kubakh@uabs.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2643-6326>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1076472>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=36069433200>

Дехтяр Надія Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет (вул. Миколи Сумцова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: nadiya.dekhtyar@hneu.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3396-5688>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-4337-2014>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=54972904200>

Шенкаренко Владислав Олександрович – студент, кафедра фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет (вул. Миколи Сумцова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: vladtop2001@gmail.com

UDC 336.7

JEL: C51; E5; G19; G21

Kubakh T. H., Dekhtiar N. A., Shenkarenko V. O. Management of Bank Profit Formation

In the context of martial law and the State budget deficit, the profitability of systemically important banks plays a key role in supporting the national economy as a whole. Changing economic conditions and growing competition in the financial services market impose certain requirements on banks and require them to constantly analyze the external environment and improve their performance. As banks are focused on making a profit, which is the main goal of their activities, management of profit formation is one of the key functions of banks. Thus, given the variability of the external environment, the issue of management of profit formation is relevant and requires research both at the level of individual banks and at the level of the banking system as a whole. The aim of the article is to define the theoretical aspects of bank profit and to conduct a practical study of profit formation of a systemically important market participant – JSC CB "Privatbank". The objectives of the article are to define the concept of «profit» and its components, to conduct an analytical study of the financial results of the banking system and JSC CB "Privatbank", to conduct a correlation and regression analysis of profit and to identify the main directions of its formation. The article applies such research methods and techniques as abstraction, specification, theory development, as well as methods of analysis, evaluation and modeling. The article defines the relevance of this topic, considers theoretical definitions of the concept of "bank profit", its bibliographic component, provides the authors' own definition of the studied concept, analyses financial results and indicators of profitability of the banking system, analyses profit indicators of JSC CB "Privatbank", conducts correlation and regression analysis using the least squares method, and draws conclusions on the analysis of bank profit formation. Further research will help to specify the influence of factors on the formation of profit and identify ways to maximize it in the context of crisis phenomena.

Keywords: bank profit, profitability, financial result, banking system.

Fig.: 5. **Tabl.:** 8. **Formulae:** 6. **Bibl.:** 8.

Kubakh Tetiana H. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University (2 Mykoly Sumtsova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: t.kubakh@uabs.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2643-6326>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1076472>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=36069433200>

Dekhtiar Nadiya A. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University (2 Mykoly Sumtsova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: nadiya.dekhtyar@hneu.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3396-5688>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-4337-2014>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=54972904200>

Shenkarenko Vladyslav O. – Student, Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University (2 Mykoly Sumtsova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: vladtop2001@gmail.com

Головна мета діяльності банку полягає в отриманні прибутку, який є необхідною умовою функціонування. Таким чином, фінансовий результат є одним із найважливіших економічних показників, який узагальнює всі результати господарської діяльності та надає комплексну оцінку ефективності цієї діяльності.

Сума прибутку банку відіграє ключову роль, оскільки цей показник відображає вірність у прийнятті управлінських рішень щодо формування активів та пасивів банку. Дана ланка дослідження потре-

бує широкого аналізу, тому що в умовах економічної кризи роль прибутку банків (особливо монополістів) складно переоцінити.

Прибуток дуже важливий у забезпеченні фінансової стійкості кредитної інституції. Як результат фінансової діяльності прибуток банку показує, наскільки ефективно функціонує сам банк. Також він є основним джерелом, за рахунок якого збільшуються власний капітал та обсяги активних операцій банку.

У статті досліджено сутність прибутку банку, а також проаналізовано основні засади формування

прибутку. Обрана тематика статті допоможе визначити, як формується прибуток банку, та дослідити фінансові результати одного з найбільших банків України в умовах значних макроекономічних викликів.

Тематику управління прибутком банку досліджувало багато науковців. Теоретичні засади прибутку конкретизували Катан Л. І., Плахотник М. С. [1] (прибутковість комерційного банку та її підвищення); Ларіонова К. Л. [2] (теоретичні аспекти управління прибутком банку); Добровольська О. В., Сабадин М. О. [3] (теоретико-методичні засади управління прибутковістю комерційного банку). Водночас практичні аспекти управління прибутком банку визначили Криклій О. А., Маслак Н. Г. [4] (управління прибутком банку) та Парасій-Вергуненко І. М., Кириленко В. Б., Ларікова Т. В. [5] (управлінський облік і аналіз у банках). Проте, враховуючи мінливість зовнішнього середовища і застарілість висвітлення даної тематики у практичному аспекті, питання дослідження управління формуванням прибутку банку залишається відкритим та актуальним.

Метою статті є визначення теоретичних аспектів прибутку банку та практичне дослідження формування прибутку АТ КБ «Приватбанк».

Дослідження поняття «прибуток» у контексті управління формуванням прибутку банку може допомогти зрозуміти механізми, що лежать в основі формування прибутку, а також ідентифікувати фактори, які впливають на його рівень.

Беручи до уваги термін «прибутковість банку», було досліджено його бібліографічну складову (*рис. 1*). Значна кількість цитувань обумовлена актуальністю

даної тематики. Так, усього на *рис. 1* зображено 8 кластерів, кожен з яких об'єднаний тим чи іншим змістом.

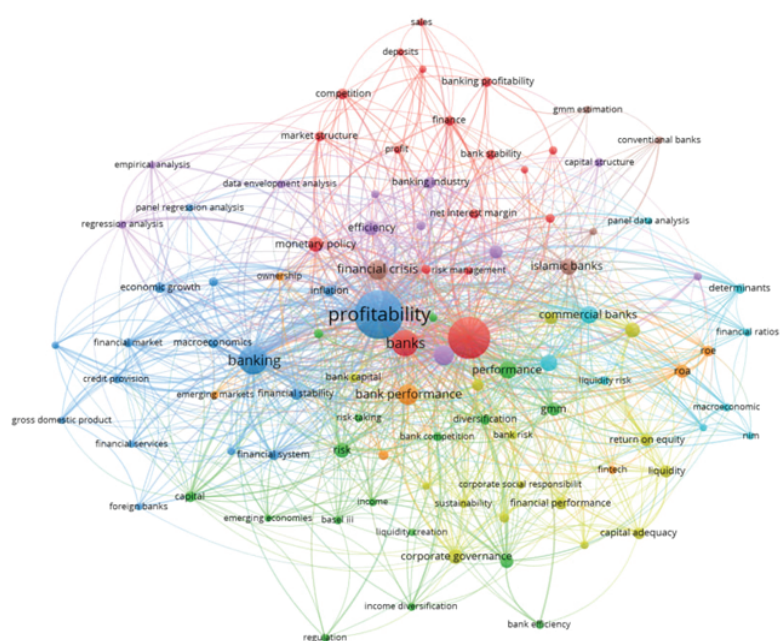
Визначаючи економічну та бухгалтерську сутність досліджуваного поняття, прибуток банку можна охарактеризувати як грошовий дохід, отриманий у процесі банківської діяльності, який є різницею між доходами та витратами та є одним із найважливіших показників ефективності функціонування банку, що гарантує стабільний дохід його власникам, покриття витрат на операційну діяльність та інвестування в подальший розвиток. Як економічна категорія прибуток банку відображає його успішність у залученні клієнтів, управлінні ризиками, ефективному використанні ресурсів тощо.

Попри значну кількість досліджень, тема прибутковості банків, особливо для України, залишається актуальною з огляду на значні зміни в зовнішньому середовищі.

Дослідження поняття «прибуток» у контексті управління формуванням прибутку банку може допомогти зрозуміти механізми, що лежать в основі формування прибутку, а також ідентифікувати фактори, які впливають на його рівень.

Перш ніж наводити власне визначення прибутку банку, слід звернути увагу те, як його визначають різні джерела (*табл. 1*).

Більшість науковців визначають прибуток за допомогою розрахункового підходу, а саме, як різницю отриманих доходів і понесених втрат. Проте для розуміння принципів, які лежать в основі поняття «прибуток», важливо також включати сутнісний

VOSviewer

Рис. 1. Бібліографічна мапа поняття «прибутковість банку»

Науково-методичні підходи до визначення поняття «прибуток банку»

Автор(-и), джерело	Характеристика
Парасій-Вергуненко І. М., Кириленко В. Б., Ларікова Т. В. [5]	Фінансовий показник результативності діяльності банку, величина якого залежить від трьох основних компонентів: доходів, витрат і податків, сплачених до бюджету
Ларіонова К. Л. [2]	Кінцевий фінансовий результат банківської діяльності, який являє собою винагороду за прийняття ризику та виступає критерієм ефективного менеджменту в банку в певний проміжок часу
Криклій О. А., Маслак Н. Г. [4]	Виражений у грошовій формі дохід власника на вкладений капітал, плата за працю, за ризик ведення підприємницької діяльності, який є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення своєї діяльності
Катан Л. І., Плахотник М. С. [1]	Збільшення власного капіталу в результаті фінансово-господарської діяльності, крім вилучень частки засновників із капіталу
Добровольська О. В., Сабадин М. О. [3]	Критерій доходу власників, які вкладають капітал з метою досягнення запланованого соціально-економічного ефекту, але водночас прибуток є і визначеною платнею за ризик здійснення підприємницької праці

аспект цього поняття. Сутнісно характеризує прибуток Ларіонова К. Л. [2], вказуючи на те, що він виступає критерієм ефективного менеджменту в банку в певний проміжок часу. Також Добровольська О. В., Сабадин М. О. [3] достатньо змістовно визначають економічний зміст прибутку, проте не наводять його бухгалтерської сутності.

Отже, виходячи з даних визначень, прибуток банку можна охарактеризувати як грошовий дохід, отриманий у процесі банківської діяльності, який є різницею між доходами та витратами та одним із найважливіших показників ефективності функціонування банку, що гарантує стабільний дохід його власникам, покриття витрат на операційну діяльність та інвестування в подальший розвиток. Як економічна категорія прибуток банку відображає його успішність у залученні клієнтів, управлінні ризиками, ефективному використанні ресурсів тощо.

Фінансовий результат, який відображає формування прибутку банку, є одним із найважливіших показників його діяльності та надає комплексну оцінку ефективності цієї діяльності. Це також можна сказати і про банківську систему загалом. Основні показники, що стосуються результатів діяльності банківського сектора, наведено в *табл. 2*.

Аналізуючи основні фінансові результати банківської діяльності України, варто звернути увагу на те, що фінансовий результат банків за 2022 р. складає 22 788 млн грн, що ненабагато перевищує прибуток усіх банків у 2018 р. Більше половини прибутків за 2022 р. забезпечив АТ КБ «Приватбанк». У 2022 р. значно зросли доходи та витрати банків, причому темп зростання витрат був більшим, що видно за зменшенням чистого фінансового результату. Загалом від діяльності банків було отримано чистий прибуток за кожен аналізований період, причому його рівень падав лише в роки виникнення тих чи інших кризових явищ (2020 і 2022 рр.).

У 2022 р. значно зросла сума відрахувань у резерви під понесені та очікувані збитки внаслідок війни. Щодо складових доходів, то тут різко зріс чистий процентний дохід, що пояснюється значним припливом ліквідних ресурсів та вкладенням їх у активи (в основному ОВДП) з вищою, ніж у 2021 р., доходністю. Стабільний попит на банківські послуги також спричинив зростання комісійних доходів. Від переоцінки та від операцій купівлі-продажу банківська система отримала понад 43 млн грн доходів.

Наступним кроком буде розгляд основних показників прибутковості банківської системи (*рис. 2*).

За аналізований періодів темп приросту чистої процентної маржі склав 20%. Це говорить про збільшення здатності банківської системи загалом генерувати процентний дохід з використанням загальних активів. Щодо коефіцієнта рентабельності активів (ROA), то у 2022 р. він впав на 3% через зменшення прибутку та приріст активів (зокрема, вкладень в ОВДП). Рентабельність акціонерного капіталу (ROE) у 2022 р. впала майже у 3 рази порівняно з попереднім роком. Що стосується прибутковості витрат, то цей показник мав найбільше значення у 2021 р. і зазнав найбільш стрімкого падіння серед досліджуваних показників у 2022 р. через значно більші темпи зростання витрат порівняно з доходами банківської системи.

Отже, у 2022 р. показники прибутковості банківської системи за винятком чистої процентної маржі впали, що спричинено значним зростанням відрахувань у резерви у зв'язку з війною, а процентні доходи, своєю чергою, мали позитивну динаміку, що зберегло операційну ефективність банківської системи та сприяло формуванню певного рівня прибутку. Фінансовий результат саме АТ КБ «Приватбанку» великою мірою зміг не допустити збитковості банківської системи загалом (за 4 квартал 2022 р. «Приват-

Показники результатів діяльності банківського сектора України з 2018 по 2022 рр., млн грн

Показник	Рік					Частка, %	
	2018	2019	2020	2021	2022	у 2018 р.	у 2022 р.
ДОХОДИ	204 554	243 102	250 171	273 863	357 617	100	100
Процентні доходи	140 803	152 954	147 743	168 746	217 085	69	61
Комісійні доходи	50 969	62 057	70 640	93 162	85 578	25	24
Результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	1 853	16 225	21 507	-77	43 470	1	12
Інші операційні доходи	8 589	8 147	6 813	7 488	8 217	4	2
Інші доходи	1 809	2 809	2 705	3 175	2 413	1	1
Повернення списаних активів	532	909	763	1 370	853	0	0
ВИТРАТИ	182 215	184 746	210 445	196 488	334 828	100	100
Процентні витрати	67 760	74 062	62 895	51 097	65 358	37	20
Комісійні витрати	13 159	18 096	24 132	35 186	35 442	7	11
Інші операційні витрати	16 800	11 790	16 405	18 244	17 939	9	5
Загальні адміністративні витрати	53 670	62 936	69 437	78 293	82 359	29	25
Інші витрати	2 011	2 379	2 728	3 855	5 951	1	2
Відрахування в резерв	23 758	10 714	31 037	3 448	120 163	13	36
Податок на прибуток	5 057	4 769	3 811	6 364	7 617	3	2
Чистий прибуток/збиток	22 339	58 356	39 727	77 376	22 788	x	x

Джерело: складено за даними [7].

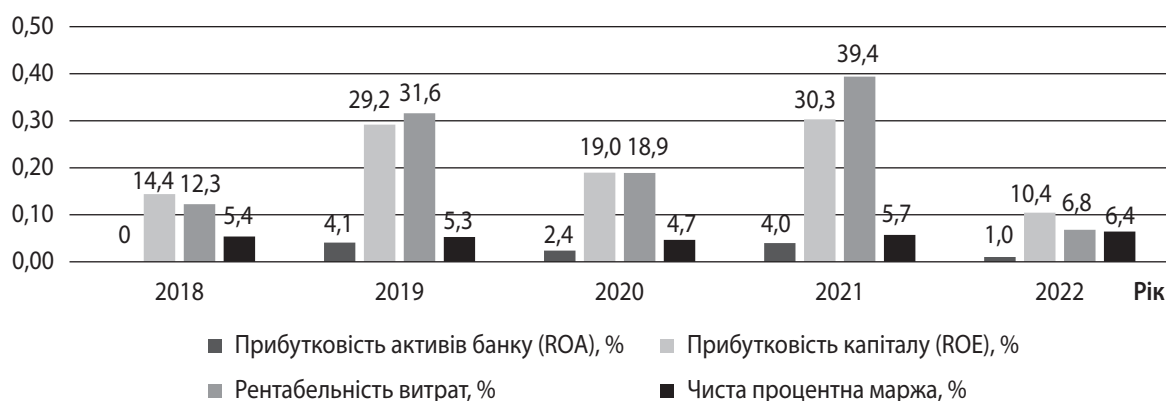

Рис. 2. Основні показники прибутковості банківської системи

Джерело: розраховано авторами на основі даних [7].

банк» отримав 16 млрд грн прибутку, тоді як банківська система, не в останню чергу через енергетичний колапс, отримала збиток у розмірі 1 млрд грн).

Наступним кроком буде розрахунок показників на мікроекономічному рівні в розрізі такого системно важливого для України банку, яким є АТ КБ «Приватбанк» (табл. 3).

Починаючи з 2016 р., після націоналізації, АТ КБ «Приватбанк» є системно важливим державним банком. За період 2018–2019 рр. спостерігається значене зростання прибутку. У 2020 р. під час «ковідних» обмежень процентні доходи та витрати залишалися

стабільними до зростання, водночас прибуток зменшився. Значно збільшилася сума прибутку від торгової діяльності, проте через коливання валюти збільшились витрати на її переоцінку, а також зросла сума відрахувань у резерви під юридичні ризики. Стабілізувати витрати банк зміг у 2021 р., проте за торговими операціями з фінансовими інструментами отримав збиток. Щодо останнього року, то процентні доходи зросли майже на 22% не в останню чергу завдяки участі в державних програмах кредитування. Відчутно на формування прибутку вплинув результат від торгової діяльності, що переважно є наслідком опе-

Фінансові результати АТ КБ «Приватбанк» за 2018–2022 рр., млн грн

Показник	Рік					Темп приросту, %	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2018	2022/2021
Процентні доходи	30 754	33 841	33 563	35 854	43 686	42	22
Процентні витрати	14 002	14 174	11 961	6 537	3 768	-73	-42
Чистий процентний дохід (ЧПД)	16 752	19 667	21 602	29 317	39 918	138	36
ЧПД після вирахування збитку на зменшення корисності	10 663	19 663	19 831	28 461	24 522	130	-14
Комісійні доходи	19 590	24 575	27 649	35 057	32 965	68	-6
Комісійні витрати	4 402	6 386	8 888	11 840	12 505	184	6
Чистий комісійний дохід	15 188	18 189	18 761	23 217	20 460	35	-12
Торговий результат	-1 655	1 067	18 900	-5 281	17 649	x	x
Переоцінка іноземної валюти	1 145	6 510	-7 460	1 017	-7 760	x	x
Створення (розформування) резерву під юридичні ризики	-	-387	-8 577	6 464	-885	x	x
Адміністративні та операційні витрати	13 988	14 428	18 006	19 899	21 654	55	9
Інші доходи	1 457	2 113	1 090	1 286	2 815	93	119
Прибуток до оподаткування	12 789	32 609	24 296	35 067	34 672	171	-1
Чистий прибуток	12 798	32 609	24 302	35 050	30 198	136	-14

Джерело: складено на основі даних [8].

рацій з іноземною валютою та фінансовими інструментами. Як і в минулий кризовий період, у 2022 р. зросли витрати з переоцінки валюти. Але прибуток банку цього року не зазнав такого стрімкого падіння, як прибуток банківської системи загалом.

Тому можна підсумувати, що, незважаючи на більш руйнівні наслідки 2022 р. порівняно з 2020 р., банк зміг пристосуватися до нових умов невизначеності не в останню чергу завдяки ефективному управлінню активами та пасивами й участі в державних програмах.

Процентні доходи та витрати є одним із основних показників операційної діяльності банку, а сам чистий процентний дохід значно зріс за останні п'ять років. Його структуру більш детально зображено в табл. 4.

Згідно з даними табл. 4 понад половину процентних надходжень становили кредити та аванси фізичним особам, але у 2022 р. їх частка зменшилась. Банк значно збільшив масштаби діяльності на міжбанківському ринку за 2022 р. На понад 30% зріс дохід від торгівлі інвестиційними цінними паперами. Водночас майже на 15% зменшилась частка доходів за кредитуванням фізичних осіб, що говорить про пріоритетність діяльності на фондовому ринку.

Динаміка процентних витрат переважно залежить від портфеля коштів клієнтів, сума який кожен рік зменшується (рис. 3).

Банк з кожним роком зменшує свої процентні витрати. За 2022 р. зросла частка строкових депозитів за рахунок зменшення інших статей витрат, зокрема за поточними рахунками. Це пов'язано з низькими ставками за депозитами через відсутність потреби в залученні додаткових ресурсів. Оскільки банки наразі працюють в умовах надлишкової ліквідності, вони розміщують її в НБУ, за що отримують нараховані відсотки (рис. 4).

Якщо порівняти з 2019 р., то видно, що на 5% зменшилась прибутковість активів, а отже, погіршилась ефективність їх використання. Разом із тим, даний показник, як і інші показники рентабельності, відповідають нормативним значенням. Як під час корона кризи, так і під час війни показники прибутковості капіталу та активів зазнали зменшення. Щодо 2022 р., треба врахувати й те, що «Приватбанк» здійснив виплати дивідендів (кошти пішли на користь державного бюджету). Чистий спред і маржа також, попри погіршення, залишаються в межах норми. Так, перший показник демонструє різницю між ставками за активними та пасивними операціями. ЧПМ, своєю чергою, коливалася в межах 4–7% за п'ять досліджуваних років, і у 2022 р. становила 5%. Незначне її зменшення пов'язано з тим, що активи зростали більшими темпами, ніж чистий процентний дохід.

Визначення впливу факторів на формування прибутку банку може бути вирішене завдяки кореля-

Структура та динаміка процентних доходів АТ КБ «Приватбанк»

Показник	Частка, %					Темп приросту, %	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022/2018	2022/2021
Кредити та аванси фізичним особам	51,8	56,2	53,3	50,1	35,8	-1,9	-12,9
Інвестиційні цінні папери за СБІСД	20,8	20,1	21,4	26,8	29,1	98,7	32,5
Кредити та аванси банкам	1,0	1,3	4,3	3,3	15,7	2163,0	476,2
Кредити підприємствам МСП	3,6	3,7	3,5	5,1	6,4	153,2	53,3
Кредити та аванси юридичним особам	5,1	2,5	1,9	0,7	1,2	-66,8	119,7
ГК та їх еквіваленти	0,3	0,3	0,1	0,0	0,8	345,5	6760,0
Інвестиційні цінні папери за АС	2,6	1,6	0,6	0,2	0,0	-97,5	-63,6
Інші процентні доходи	14,8	14,4	14,9	13,9	10,9	5,1	-4,1
Усього процентних доходів	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	42,0	21,8

Джерело: розраховано за даними [8].

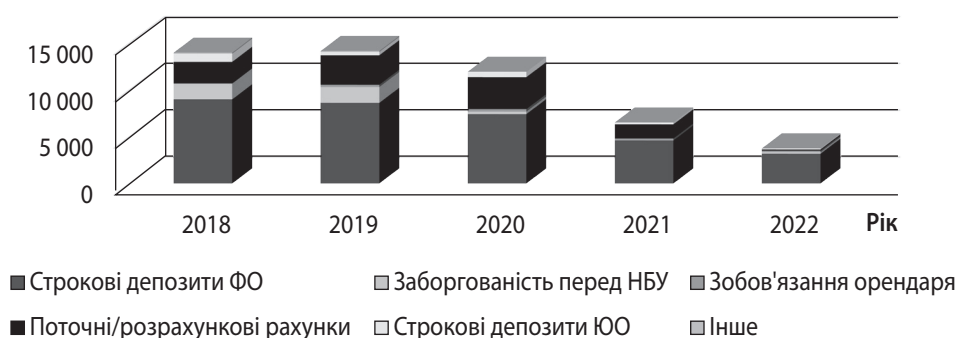

Рис. 3. Структура та динаміка процентних витрат АТ КБ «Приватбанк», млн грн

Джерело: сформовано на основі [8].

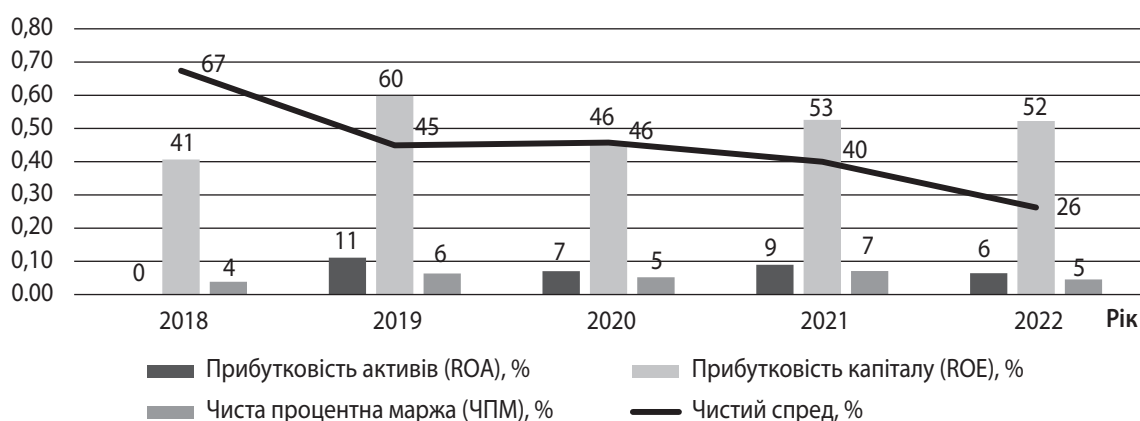

Рис. 4. Основні показники прибутковості «Приватбанку»

Джерело: розраховано за даними [8].

ційно-регресійному аналізу. Так, теорія кореляції передбачає визначення теоретичної форми зв'язку (регресійний аналіз) та вимірювання щільності зв'язку (кореляційний аналіз) [6].

Для вирішення поставленого завдання буде використано метод найменших квадратів, а саме, ліній-

ну багатофакторну модель, вихідне значення якої має такий вигляд:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_mx_m. \quad (1)$$

Щоб визначити вплив ресурсної бази на формування прибутку АТ КБ «Приватбанк», було обрано такі фактори:

- ✦ процентні доходи (X_1);
- ✦ кредити клієнтам (X_2);
- ✦ власний капітал (X_3).

На наступному етапі було сформовано показники для проведення кореляційно-регресійного аналізу (табл. 5).

Таблиця 5

Вхідні дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу, млн грн

Рік	Показник			
	У прибуток	X_1 процентні доходи	X_2 кредити клієнтам	X_3 власний капітал
2018	12 798	30 754	50 140	31 464
2019	32 609	33 841	59 544	54 529
2020	24 302	33 563	55 021	52 825
2021	35 050	35 854	68 218	66 615
2022	30 198	43 686	68 084	57 789

Джерело: розраховано за даними [8].

Сформовані значення, наведені в табл. 5, демонструють нелінійність факторів.

Для визначення кореляції безпосередньо між факторами було створено кореляційну мапу за допомогою точкової діаграми (рис. 5).

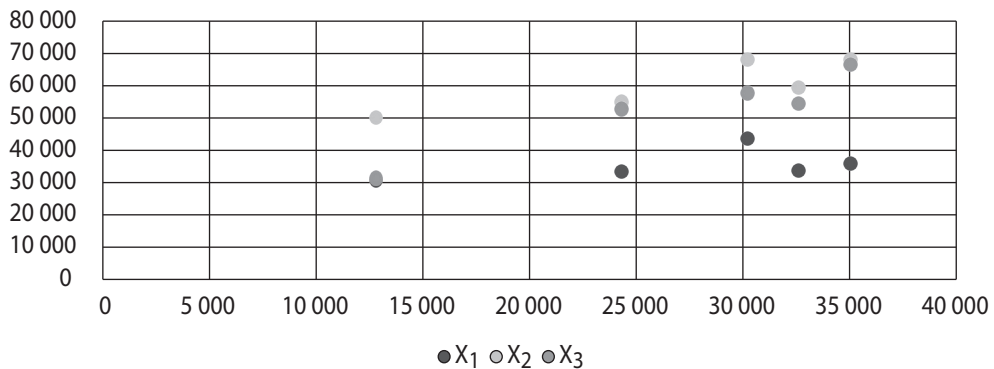

Рис. 5. Точкова діаграма факторів: процентні доходи, кредити клієнтам та власний капітал

Як видно з рис. 5, кореляційний зв'язок між факторами майже відсутній, а отже, кореляційно-регресійна модель на даному етапі не буде обґрунтованою. Тому доцільно провести логарифмування факторів з подальшим використанням степеневі функції:

$$y = a_0 x_1^{a_1} \cdot x_2^{a_2} \cdot \dots \cdot x_m^{a_m} \dots \quad (2)$$

Після логарифмування багатфакторна модель набуває вигляду:

$$\ln y = \ln a_0 + a_1 \ln x_1 + a_2 \ln x_2 + \dots + a_m \ln x_m. \quad (3)$$

Тоді прологарифмована змінна Y буде виглядати як:

$$V = b_0 + b_1 U_1 + \dots + b_p U_p \dots \quad (4)$$

Таблиця 6

Прологарифмовані показники факторної моделі

Рік	Показник			
	U_1	U_2	U_3	V
2018	10,33	10,82	10,35	9,457
2019	10,42	10,99	10,90	10,39
2020	10,42	10,91	10,87	10,09
2021	10,48	11,13	11,10	10,46
2022	10,68	11,12	10,96	10,31

Після проведення кореляційно-регресійного аналізу даної моделі було виділено такі коефіцієнти (табл. 7).

Таблиця 7

Коефіцієнти регресійного аналізу факторної прологарифмованої моделі

Ознака	Значення
Intercept	-5,98
U_1	-0,22
U_2	0,406
U_3	1,289

Згідно зі значеннями даних показників $a_0 = -5,98572$. Функція, що протилежна до логарифму, є експонентою, тому треба зробити перерахунок. Відповідно до значень, отриманих в Excel, $\text{EXP}(a_0) = 0,00251$. Тоді розраховуємо за такою формулою:

$$y = a_0 \cdot x_1^{-0,221} \cdot x_2^{0,407} \cdot x_3^{1,289}. \quad (5)$$

Після отриманих значень маємо перетворену багатфакторну модель (табл. 8).

Проведемо регресійний аналіз даної перетвореної моделі, за результатами якої рівняння регресії отримало такий вигляд (формула (6)):

Таблиця 8

Перетворена багатофакторна модель

Рік	Показник			
	X ₁	X ₂	X ₃	Y_MP
2018	30 754	50 140	31 464	13 137
2019	33 841	59 544	54 529	28 025
2020	33 563	55 021	52 825	26 097
2021	35 854	68 218	66 615	37 853
2022	43 686	68 084	57 789	30 146

$$Y = -12691,8 - 0,31997 \cdot X_1 + 0,35608 \cdot X_2 + 0,56375 \cdot X_3. \quad (6)$$

Підтвердженням обґрунтованості моделі є значення коефіцієнта детермінації ($R^2 = 0,99$). Значення $F = 0,03$, отже, результат є статистично значущим.

Отримане рівняння вказує на те, що якби всі фактори дорівнювали нулю, значення прибутку було б на межі -12692 млн грн, що говорить про значний вплив факторів на суму прибутку. За зростання процентного доходу на 1 одиницю виміру (1 млн грн) прибуток банку зменшиться на 320 тис. грн. Збільшення кредитів клієнтам на 1 млн грн збільшить прибуток на 356 тис. грн, а збільшення на 1 млн грн власного капіталу приведе до збільшення прибутку на 0,563 млн грн.

З цього також можна зробити висновок, що банку вигідно нарощувати власний капітал. Він дає можливість залучити більше ресурсів на активні операції банку. Зі зростанням суми власного капіталу збільшується і сума кредитів клієнтам. Водночас процентні доходи мають обернену залежність до прибутку. Загалом банку важливо працювати як у сегменті кредитування, так і на ринку цінних паперів, а також обмежити витрати, не пов'язані із забезпеченням безперервної діяльності, та не допускати надмірного, економічно необґрунтованого зростання операційних витрат.

Формування ресурсної бази та ефективно її використання є одним із пріоритетних завдань сучасного банку задля забезпечення його ефективного та успішного функціонування, показником чого є прибутковість. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Катан Л. І., Плахотник М. С. Прибутковість комерційного банку та її підвищення. *Агросвіт*. 2018. № 21. С. 3–6. URL: <https://dSPACE.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/2947/1/2.pdf>
2. Ларіонова К. Л. Теоретичні аспекти управління прибутком банку // Облік, аудит, аналіз: сучасні

проблеми теорії та практики : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 16 травня 2019 р.). Миколаїв : МНАУ, 2019. С. 76–79. URL: <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8691/1/76-79.pdf>

3. Добровольська О. В., Сабадин М. О. Теоретико-методичні засади управління прибутковістю комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 23. Ч. 3. С. 111–114. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_23/3/28.pdf
4. Криклій О. А., Маслак Н. Г. Управління прибутком банку : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 136 с.
5. Парасій-Вергуненко І. М., Кириленко В. Б., Ларікова Т. В. Управлінський облік і аналіз у банках : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2012. 644 с.
6. Березька К. М. Економетрика: основи теорії та комп'ютерний практикум. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 152 с.
7. Наглядова статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
8. Фінансова звітність АТ КБ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>

REFERENCES

- Berezka, K. M. *Ekonometryka: osnovy teorii ta kompiuternyi praktykum* [Econometrics: the Basics of Theory and a Computer Workshop]. Ternopil: ZUNU, 2022.
- Dobrovolska, O. V., and Sabadyn, M. O. "Teoretyko-metodychni zasady upravlinnia prybutkovistiu komertsiinoho banku" [Theoretical and Methodological Government Bases of Commercial Bank's Profitability]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky»*, iss. 23, part 3 (2017): 111-114. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_23/3/28.pdf
- "Finansova zvitnist AT KB «Pryvatbank»" [Financial Reporting of JSC CB "Privatbank"]. <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>
- Katan, L. I., and Plakhotnyk, M. S. "Prybutkovist komertsiinoho banku ta yii pidvyshchennia" [Profitability of a Commercial Bank and its Increase]. *Ahrosvit*, no. 21 (2018): 3-6. <https://dSPACE.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/2947/1/2.pdf>
- Kryklii, O. A., and Maslak, N. H. *Upravlinnia prybutkom banku* [Bank Profit Management]. Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2008.
- Larionova, K. L. "Teoretychni aspekty upravlinnia prybutkom banku" [Theoretical Aspects of Bank Profit Management]. *Oblik, audyt, analiz: suchasni problemy teorii ta praktyky*. 2019. <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8691/1/76-79.pdf>
- "Nahliadova statystyka Natsionalnoho banku Ukrainy" [Supervisory Statistics of the National Bank of Ukraine]. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
- Parasii-Verhunencko, I. M., Kyrylenko, V. B., and Larikova, T. V. *Upravlinskyi oblik i analiz u bankakh* [Management Accounting and Analysis in Banks]. Kyiv: KNEU, 2012.